

Sygn. akt IV CZ 32/11

POSTANOWIENIE

Dnia 8 grudnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa Z. N. i B. N.

przeciwko Skarbowi Państwa – Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad
w W. Oddziałowi w B.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 8 grudnia 2011 r.,

zażalenia strony pozwanej

na postanowienie o kosztach procesu zawarte w punkcie trzecim wyroku

Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 listopada 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę w tym zakresie
przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2010 r. Sąd Apelacyjny, uwzględniając apelację strony pozwanej Skarbu Państwa – Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w W. zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 10 maja 2010 r. w ten sposób, że powództwo Z. N. i B. N. o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli oddalił, nie obciążając powodów kosztami zastępstwa procesowego za obie instancje na podstawie art. 102 k.p.c. ze względu na ich subiektywne przekonanie o zasadności dochodzonego roszczenia, jak też ich sytuację materialną.

W zażaleniu na zawarte w wyroku z dnia 23 listopada 2010 r. orzeczenie o kosztach procesu za drugą instancję pozwany zarzucił, że subiektywne przekonanie powodów o zasadności ich powództwa nie może stanowić podstawy nieobciążenia ich poniesionymi przezeń kosztami zastępstwa procesowego, gdyż w sprawie nie wystąpiły żadne wyjątkowe okoliczności świadczące o takiej podstawie rozstrzygnięcia w zakresie kosztów. Skarżący zarzucił także, że nie jest wiadome na jakiej podstawie Sąd ustalił, iż sytuacja materialna powodów jest zła. W uzasadnieniu obu zarzutów pozwany podniósł również, że powodowie byli w sprawie reprezentowani przez pełnomocnika z wyboru.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Zażalenie na rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zasługuje na uwzględnienie.

W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zgodnie z art. 102 k.p.c. odstąpić od obciążenia strony przegrywającej proces kosztami postępowania poniesionymi przez drugą stronę. Przepis ten, wyrażając zasadę słuszności w zakresie orzekania o kosztach procesu, wprowadza wyjątek od reguły odpowiedzialności za jego wynik przewidzianej w art. 98 § 1 k.p.c. Podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. należy poszukiwać w okolicznościach konkretnej sprawy, które przemawiają za tym, że w danym przypadku obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu na rzecz jej przeciwnika byłoby niesłuszne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010 r., IV CZ 43/10,

niepubl. oraz z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 120/10, niepubl.). Okoliczności uzasadniające zastosowanie tego przepisu mogą wiązać się z samym przebiegiem procesu bądź mogą mieć charakter zewnętrzny, w szczególności dotyczyć sytuacji życiowej i materialnej strony przegrywającej (por. np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, OSNCP 1974, nr 3, poz. 59, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, niepubl., z dnia 5 sierpnia 1981 r., II CZ 98/81, OSNC 1982, nr 2-3, poz. 36, z dnia 4 lutego 2010 r., IV CZ 2/10, niepubl., z dnia 21 lipca 2010 r., III CZ 21/10, niepubl., z dnia 19 sierpnia 2010 r., IV CZ 50/10, niepubl.). Ocena, czy w sprawie zachodzą podstawy do zastosowania tego przepisu stanowi suwerenne uprawnienie sądu orzekającego, ustawodawca pozostawił zatem sądowi w tym zakresie szeroki margines swobody. Jednakże, jeżeli sąd odstępuje na tej podstawie od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, obowiązany jest wskazać motywy, którymi kierował się wydając takie rozstrzygnięcie, tak aby możliwa była kontrola jego trafności (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2010 r., CZ 111/09, niepubl., z dnia 22 kwietnia 2010 r., II CZ 33/10, niepubl., z dnia 19 sierpnia 2010 r., IV CZ 51/10, niepubl. oraz z dnia 28 października 2011 r., I CZ 57/11, niepubl.).

W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Apelacyjny wymienił dwie okoliczności, w żaden sposób ich nie konkretyzując.

Sytuacja majątkowa strony przegrywającej proces może uzasadniać nieobciążenie jej obowiązkiem zwrotu kosztów stronie przeciwnej. O sytuacji takiej powinny świadczyć poczynione przez sąd ustalenia faktyczne, które muszą znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu rozstrzygnięcia o kosztach. W motywach zaskarżonego orzeczenia brak jakichkolwiek danych mających obrazować sytuację majątkową stron, co oznacza, że w obecnym stanie rzeczy nie widać podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. ze względu na sytuację majątkową powodów.

Wskazanie przez Sąd odwoławczy, jako przyczyny nieobciążenia powodów obowiązkiem zwrotu kosztów stronie przeciwnej ich subiektywnego przekonania o zasadności dochodzonego roszczenia również pozostało bez wyjaśnienia. Przekonanie takie może stanowić podstawę zastosowania art. 102 k.p.c. tylko

w wyjątkowych wypadkach, zwłaszcza ze względu na szczególny charakter okoliczności sprawy, dochodzonych roszczeń lub specyficznych elementów podmiotowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2009 r., I CZ 92/09, niepubl.).

W sprawie niniejszej nie wiadomo, czym Sąd się w sprawie kierował, wskazując tę przesłankę, i jakie okoliczności w tym zakresie uwzględnił. Z tego względu jako uzasadniony należało ocenić zarzut zażalenia dotyczący braku uzasadnienia tak ujętej przesłanki zastosowania art. 102 k.p.c.

Z omówionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.